

представлена у книзі. Її самовираження явно не вистачає. Думаю, аналітикові та й просто читачеві необхідно вислухати також і *altera pars*, зрозуміти й інший погляд на речі, досягнути дискусію у її повноті.

Загалом публікацію книг «Майдан і Церква» та «Церква на Майдані» слід оцінювати як серйозну подію в інтелектуальному світі. Вони є важливим джерелом для богословів, релігієзнавців і антропологів, які вивчають стосунки церкви з державою і суспільством, релігійний світогляд і ідентичності. При цьому ясно, що робота зі збору свідчень про Майдан представників церкви, а також документів та філософсько-богословських рефлексій з його приводу ще далеко не завершена.

ПОСИЛАННЯ:

1. Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. / За заг. ред. Филипович Л. О. і Горкуші О. В. – К., 2014.
2. Гордеев А. Церковь на Майдане. – К., 2015.
3. Bourdieu P. *Language and Symbolic Power*. – Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts. – 1995.
4. Haran, O., Burkovskiy P. Before and after Euromaidan: European Values vs. pro-Russian Attitudes in *Religion & Society in East and West*. – Vol. 42, F 5/6. – 2014. – P. 13–16.
5. Нурп М., «The Ukrainian Greek Catholic Church on the Maidan» in *Religion & Society in East and West*. – Vol. 42, F 5/6. – 2014. – P. 40.

4.5 Людмила ФИЛИПОВИЧ. КНИГА ОЛЕКСІЯ ГОРДЄЄВА «ЦЕРКВА НА МАЙДАНИ» – ПРОТЕСТАНТСЬКИЙ ХРОНОМЕТРАЖ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ

І ось ще одне свідчення про подію, яка увійшла в історію не лише України, а й країн-сусідів, Європи, всього світу. Дехто вважає, що новітня історія ділиться на «до» і «після» Майдану, незалежно від того, як ми до нього ставимося. Книга, видана видавництвом «Книгоноша» (К., 205), подає позицію тих, хто був на Майдані, хто бачив все своїми очима, хто має досвід «майданівця», хто може свідчити. А читачі можуть довіряти чи не довіряти цій інформації. Багато що залежить від самого читача, від способу його мислення, від життєвого досвіду. Для одних Майдан – це Революція Гідності, а для інших – державний переворот.

Ця книга не для переконування думаючих негативно щодо Майдану: у них ВЖЕ склалося своє уявлення про нього. Ця книга для тих, хто хоче знати і пізнати правду, хто має сумнів, хто шукає неоднозначні відповіді на непрості питання, для людей мислячих, серйозних, відповідальних.

Зрештою такі люди можуть і не прийняти цінності Майдану, проте вони зрозуміють те, чому ці цінності прийняли інші.

Ця книга і для тих, хто був на Майдані. Її значення в тому, що вона по днях відтворює події, які злились в один великий неподільний час-простір Майдан. Багато чого вже стерлося із пам'яті. Хто там фіксував ті події по днях чи годинах? Ми просто жили одним великим Майданом-часом, де день зливався з ніччю, де не було ні початку, ні кінця в буденному смислі цього слова, де все тяглося і тяглося – і це безумство влади, і це немислимий і прямий їй відпір, і незрозуміла для раціонального XXI століття жертвність й героїзм. Читаючи цю скурпульозну хронологію подій, не можна не бути вдячним автору за це нагадування, за відтворення в пам'яті тих дорогоцінних хвилин, годин, днів, місяців, які змінили світ. Листаючи сторінки книги від 21 листопада 2013 і до 23 лютого 2014, нібито знову проживаєш і переживаєш всі ті події, вставляєш себе в той простір і час, співвідносиш себе із спільною парадигмою того часу.

Для літопису подій по днях на Майдані автором обрана оригінальна форма: текст автора, описання подій доповнюється свідченням учасників. Хоч сам автор вважає по-іншому: це історії протестантів доповнюються хронологічним повіствуванням. Може, й так. Відсутні підстави не довіряти автору, який бачить ситуацію зсередини, як втягнута в процес людина: не я в події, а подія в мені. Саме таке відношення до всього, що відбувається, демонструють ті 28 опитаних протестантов, які не прагнуть Майдан приватизувати, замкнути на собі, возвеличити себе, полюбоватися собою. Їх думки дивують щирістю, сумнівами, доведенню самому собі правоти стояння на Майдані.

Читаєш текст, а він вражає своєю життєвістю. Він – це не просто історії окремих людей, а якась спільна літописна тканина, яка на очах виткається із думок, слів, переживань людей, які жили Майданом на Майдані. Потрібно збагнути те, що розмірковуючі протестанти – це виняткові люди, яких в українському протестантизмі пока меншість. Вони чутко реагують на соціальну і моральну несправедливість, вони бунтують против спокою, який панує в протестантських спільнотах, вони проти присипляючого комфорту і конформізму в житті, що деградує. Це люди, які звільнились від страху не лише перед владою держави, а й будь-якої влади, окрім влади Бога. Вони прагнуть в кожній події знайти Божий знак, щоб виправдати Майдан як протест проти злочинної влади. Ці люди шукають аргументи – біблійні аргументи на користь протесту проти соціальних гріхів, вони фактично створюють нову теологію, протестантську теологію Майдану, теологію звільнення від гніту олігархів, пригнічення несправедливої держави, теологію права людини на повстання проти несправедливості, за гідне життя з вірою в Бога.

Для багатьох читачів, особливо протестантів, очевидним є своєрідний розрив традиційної свідомості, яка хитається між біблійним

«Всяка влада від Бога» і «Хай, як вода, тече суд, і правда – як сильний потік!», що є, з одного боку, фактичною забороною на протест, супротив, а з другого – закликом до здійснення справедливого суду. Протестантам тяжко погодитися із можливістю протесту, навіть мирного, а тим більше насильницького і агресивного. При цьому нібито піддається забуттю, що сам протестантизм своєю появою завдячує Лютеру, який виступив проти влади Риму. Наявна суперечність між різним розумінням влади знімає Микола Романюк, який пропонує розуміти постулат «Немає влади не від Бога» не як виправдання будь-якої влади, а лише справедливої, народної. Він вважає, як і більшість опитаних, що у народу є право змінювати державну владу, життя суспільства.

Той факт, що життя кардинально змінилося, а в багатьох і свідомість трансформувалася, визнають всі: еліта, політики, прості люди, освічені і не дуже, інтелектуали і обивателі, віруючі і атеїсти, молоді і літні. Ще не раз ми будемо згадувати Майдан, роль Церкви на Майдані, знову і знову повертатися до теми людської гідності, до прав людини на гідне життя, на право протесту проти злочинної влади, корупції, знущань, обману і беззаконня, несправедливості в суспільстві.

Мені, як читачу, все ж не вистачило масштабності присутності *Церкви* на Майдані. Сама назва книги, при всіх обмовках, які робить автор (в авторській передмові застерігаючи про те, що полем уваги будуть тільки протестантські спільноти, а не все християнство), наголошувала, що мова йтиме не тільки про протестантів, бо ж претендують бути церквою і православні, і католики. Свідомо відмовившись від залучення більш широкого матеріалу, автор творить конфесійну книгу, яка, сподіваємося, все ж зацікавить не тільки протестантів, а й інших християн, різноконфесійних віруючих і навіть невіруючих, бо ж так хочеться пізнати істину, а відтак стати вільним.